

Семенишена Наталія

канд. екон. наук, доцент

Белова Ірина

к.е.н., доцент

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ ІНСТИТУЦІЙНИХ ОДИНИЦЬ: РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ФІНАНСОВИЙ КАПІТАЛ

У зарубіжній науці при дослідженні фінансових ринків часто використовується термін капітал замість поняття фінансового капіталу. Наприклад, в Оксфордському розширеному американському словнику капітал ототожнюється з грошима, що інвестуються або використовується для створення бізнесу, та, водночас, капітал розглядається як багатство або майно, що належить бізнесмену або людині [9].

В сучасних умовах внаслідок відриву фінансового сектора економіки від реального, фінансовий капітал стає деструктивною силою. Як зазначає В.Г.Андрійчук, головною особливістю фінансового капіталу стало встановлення контролю над всією вартістю, яка набула форм виробничого, банківського та фіктивного капіталу. В подальшому, фінансовий капітал, перейшовши у транснаціональний, захопив міжнародну сферу і поставив під контроль взаємовідношення національних валют, а водночас і міжнародних економічних відносин у всьому їх розмаїтті та світове господарство в цілому. В сучасному світі домінує власне фінансоміка, а не ринкова економіка. Це ключовий феномен, який породжує наявні вивихи і кризово-критичні колізії у розвитку світового господарства, оскільки у фінансоміці задає тональність фіктивно-спекулятивний капітал.[1, с. 57].

Фінансовий капітал суб'єкта господарювання та його оптимальна структура є ключовим критерієм ефективності діяльності, визначає її потенціал, а його обсяг – основним показником, який враховується при прийнятті рішень

постачальниками фінансового капіталу при інвестуванні коштів. Форми фінансового капіталу динамічно й постійно розвиваються, трансформуються за структурою і збагачуються за змістом, що вимагає відповідного методологічно обґрунтованого інструментарію інтегрованої звітності для відображення інформації щодо його змісту і процесу формування та використання в бізнесмоделі при розкритті цієї інформації в інтегрованому звіті.

Інтегрована звітність заснована на розумінні того, що майбутні грошові потоки та інші концепції цінності залежать від більш широкого спектра капіталів, взаємодій, діяльності, причин і наслідків, а також від відносин, які безпосередньо пов'язані зі змінами у фінансовому капіталі [6, с. 245].

Фінансовий капітал суб'єкта господарювання як економічна категорія існує об'єктивно, і його природа визначається реальним процесом формування підприємницьких структур і механізмом фінансування їхньої діяльності. Залучення фінансового капіталу в бізнес-модель починається з моменту створення суб'єкта господарювання, а процес його формування та відтворення триває протягом усього життєвого циклу підприємства, при цьому постійно змінюється його конфігурація – при створенні підприємства фінансовий капітал трансформується в операційні активи (необоротні та оборотні), перетворюючись в його продуктивну форму; при запуску та реалізації бізнес моделі підприємства фінансовий капітал в процесі виробництва перетворюється в товарну форму (включаючи й форму виконаних робіт чи наданих послуг); при реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) товарний капітал знову перетворюється на фінансовий. Ефективність процесу відтворення фінансового капіталу та його продуктивність залежить від джерел його залучення, які визначають фінансову стабільність суб'єкта господарювання та можуть бути умовно об'єднані в дві групи: внутрішні та зовнішні.

Головною змістовною характеристикою та основним призначенням фінансового капіталу є отримання доходу від його використання і інтенсивний вплив на відтворювальні процеси в бізнес-моделі. Проте, для того щоб не порушувати відтворювальний процес, необхідно будь-яку економічну зміну та її

наслідки розглядати з позиції динаміки кругообігу фінансових ресурсів і з урахуванням даних змін та ризиків, які супроводжують ці зміни, будувати стратегію управління фінансовим капіталом. Найбільше значення для суб'єктів господарювання має дослідження проблем вартості і структури фінансового капіталу, оптимізації потреби в ньому, виходячи з розмірів підприємства, галузевої специфіки, форми власності, організаційно-правового устрою. Тому в процесі функціонування системи управління фінансовим капіталом доцільно постійно оцінювати ризики, які можуть виникати при очікуванні надприбутків від його використання і при виникненні певних відхилень вносити відповідні корективи.

Для оперативного впливу на рівень фінансових ризиків, які виникають в бізнес-моделі суб'єкта господарювання, та обґрунтування інформації, яка має наводитися в інтегрованому звіті при описі фінансового капіталу потребують більш детального дослідження його функції, які безпосередньо пов'язані з його роллю на підприємстві та показниками ефективності використання фінансового капіталу, які мають наводитися в інтегрованому звіті. Основна місія фінансового капіталу суб'єкта господарювання полягає в фінансово-інвестиційному забезпеченні ефективного та сталого розвитку всієї господарської системи. Співвідносячи зазначену місію до потреб функціонування і розвитку суб'єкта господарювання, можна встановити основні функції фінансового капіталу, які засвідчують багатоаспектність даної категорії та комплексно визначають його економічну природу.

В сучасних кризових умовах, які характеризуються браком вільних грошових коштів для підвищення ефективності використання фінансового капіталу вагоме місце належить інвестиційній функції фінансового капіталу, яка полягає в трансформації наявних фінансових ресурсів в інвестиції. В інтегрованому звіті відносно реалізації інвестиційної функції фінансового капіталу потребують розкриття наступні показники: чиста теперішня вартість інвестиційного проекту (NPV) (визначає динамічну норму ефективності інвестицій як норму приведення (дисконту), при якій сума дисконтованого

доходу (прибутків) за певний час стає рівною інвестиційним витратам); внутрішня норма дохідності (IRR) (показує у відсотках прибуток з вкладеного капіталу за рік); дисконтовані показники рентабельності (RI) (показує скільки в рік одержуємо чистого грошового потоку або чистого прибутку на одну грошову одиницю інвестиційних витрат); період окупності (Pod) (показує з якого моменту часу (року, місяця) проект починає приносити прибуток або за скільки років вкладені інвестиції повернуться (окупляться)); ефективність інвестицій (характеризує відповідність розрахункової прибутковості портфеля інвестиційних проектів плановій, а також виконання встановлених на поточний рік ключових подій).

Для забезпечення безперервності діяльності суб'єкта господарювання важливе значення має функція відтворення фінансового капіталу, яка полягає в збалансуванні матеріальних і фінансових ресурсів на всіх стадіях реалізації бізнес-моделі для отримання прибутку на останній її стадії та перетворення його знову в фінансовий капітал. Функцію відтворення фінансового капіталу доцільно описувати в інтегрованому звіті сучасними фінансовими показниками, які використовуються для аналізу фінансового стану і оцінки вартості компаній а саме: EBITDA (earnings before interest, taxes, depreciation and amortization – прибуток до вирахування відсотків, податків і амортизації основних засобів і нематеріальних активів), EBIT (earnings before interest and taxes – прибуток до вирахування відсотків і податків); EBT (earnings before taxes – прибуток до вирахування податків), NOPAT (net operating profit after tax – чистий операційний прибуток після сплати податків), OIBDA (operating income before depreciation and amortization – операційний дохід до вирахування амортизаційних відрахувань). В практичних виданнях з бухгалтерського обліку ці показники називаються non-GAAP financial measures («показники, які не є фінансовими величинами US GAAP»), проте дуже широко використовуються аналітиками, інвесторами та іншими зацікавленими особами для оцінки фінансового становища та вартості компаній й найчастіше наводяться в частині опису фінансового капіталу в інтегрованих звітах підприємств.

Історично показник EBITDA використовувався для визначення здатності компанії до обслуговування боргу, тобто даний показник в поєднанні з показником чистого прибутку служив джерелом інформації про те, яку суму процентних платежів може забезпечити компанія в найближчій перспективі. В першу чергу EBITDA користувалися інвестори, які розглядали компанію не як довгострокову інвестицію, а в якості сукупності активів, які можна вигідно продати окремо, при цьому EBITDA характеризував величину, яка може бути спрямована на погашення кредитів. Така схема (leveraged buyouts – фінансовий викуп, при якому компанія викупується за рахунок позикових коштів) була широко поширена в 80-х роках [4].

На сьогодні EBITDA став одним з найпопулярніших показників, який показує дохід, який принесла бізнес-модель суб'єкта господарювання в звітному періоді, і, отже, може використовуватися для оцінки рентабельності інвестицій і можливостей самофінансування, а також братися до уваги постачальниками фінансового капіталу при прийнятті рішення щодо розширення чи припинення вкладання коштів в господарську діяльність підприємства. Крім того, перевагою показника EBITDA для постачальників фінансового капіталу в процесі ознайомлення з інтегрованими звітами різних підприємств є те, що він дозволяє порівнювати бізнес-одиниці з різним рівнем боргового навантаження, різними умовами оподаткування або різними обліковими політиками (наприклад, в частині обліку амортизації або переоцінки активів).

Показник EBIT розкриває в інтегрованому звіті прибутковість діяльності суб'єкта господарювання без врахування податкової та фінансової політики. Позитивне значення EBIT показує, яку максимальну величину фінансових витрат може дозволити собі підприємство, зменшивши таким чином і податкові витрати без ризику отримати збитки. В той же час, віднімання відсотків і податків дозволяє абстрагуватися від структури капіталу організації (частки позикового капіталу) і податкових ставок, отримавши можливість порівнювати за цим показником на основі інтегрованої звітності різні підприємства.

Після виключення з показника ЕВІТ випланих відсотків за зобов'язаннями, отримаємо наступний показник, який характеризує відтворювальну функцію фінансового капіталу – ЕВТ – це прибуток до вирахування податків. Прибуток до оподаткування є показником, що дозволяє порівнювати ефективність відтворення фінансового капіталу суб'єктів господарювання, що знаходяться в різних податкових юрисдикціях.

Операційний прибуток після сплати податків без урахування нарахованих відсотків по кредитах і отриманими позиками характеризує показник NOPAT. При його розрахунку враховуються всі доходи і витрати підприємства, відображені в звіті про фінансові результати, в тому числі податок на прибуток.

Для визначення NOPAT до чистого прибутку звітного періоду необхідно додати відсотки до сплати.

Показник OIBDA відрізняється від EBITDA, так як основою для його розрахунку є операційний прибуток, а не чистий прибуток. Таким чином, OIBDA не включає в себе неопераційні доходи, обсяг яких, як правило, змінюється з року в рік. Він включає лише дохід, отриманий за рахунок постійних процесів в бізнес-моделі, і не схильний до впливу одноразових нарахувань, наприклад, пов'язаних з курсовими різницями або податковими знижками.

Реалізація функції відтворення фінансового капіталу може мати різні фінансові результати, як позитивні (прибуток), так і негативні (збиток). Позитивний фінансовий результат в інтегрованому звіті описується показниками, які характеризують функцію прибутковості фінансового капіталу. Прибутковість фінансового капіталу комплексно розкриває інформацію про ефективність реалізації бізнес-моделі суб'єкта господарювання, та описується в інтегрованому звіті показниками: окупність витрат основної бізнес-моделі (показує величину виробничих витрат, яка здійснюється для того, щоб отримати одну грошову одиницю чистого доходу); прибутковість витрат основної бізнес-моделі (визначає, скільки прибутку припадає на одну грошову одиницю понесених операційних витрат); рентабельність продажів (характеризує частку прибутку в ціні продукції); рентабельність інвестицій (показує, скільки

грошових одиниць потрібно підприємству для отримання однієї грошової одиниці прибутку); виробничий важіль (показує, на скільки зміниться прибуток від основної діяльності підприємства при зміні виручки на 1%).

При ефективному виконанні вище перелічених функцій фінансовим капіталом суб'єкт господарювання забезпечує акумулювання значних фінансових ресурсів та отримує ширші можливості для розвитку соціальної сфери, фінансової підтримки соціальних програм, спонсорства і доброчинності, що характеризує соціальну функцію фінансового капіталу. З одного боку, розвиток фінансового капіталу, як відомо, сприяє значній соціальній поляризації суспільства, а з іншого боку – його нагромадження означає одночасно і збільшення ресурсів державного бюджету, різних суспільних і позабюджетних фондів [7]. Соціальна функція фінансового капіталу полягає в його спрямуванні суб'єктом господарювання на поліпшення умов праці та відпочинку працівників, створення сприятливого психологічного клімату в колективі, надання допомоги та підтримки працівникам підприємства і членам їх сімей та у благодійницькій й спонсорській діяльності, спрямованій на реалізацію міждержавних, державних чи місцевих соціальних проектів. Крім того, соціальна функція фінансового капіталу орієнтована на формування необхідного соціального іміджу суб'єкта господарювання.

В інтегрованому звіті соціальна функція фінансового капіталу частково описується показниками корпоративної соціальної відповідальності, які в останній час мають не менше значення, ніж розвинута економічна інфраструктура, фінансова стабільність або реалізація проектів інноваційного розвитку. На думку А. М. Колот, за своєю суттю корпоративна соціальна відповідальність – це імплементований у корпоративне управління певний тип соціальних зобов'язань (здебільшого добровільних) перед працівниками, партнерами, державою, інститутами громадянського суспільства та суспільством у цілому [5]. Враховуючи вищенаведене, в інтегрованому звіті відносно реалізації соціальної функції фінансового капіталу доцільно розкривати наступні показники: обсяг витраченого фінансового капіталу на спонсорську допомогу в

неприбуткові підприємства; благодійну діяльність; обсяг витраченого фінансового капіталу на соціальні програми працівникам (програми додаткової освіти, підвищення кваліфікації, перекваліфікації, стажування, вивчення іноземних мов тощо); на загальнодержавні чи місцеві соціальні програми; довготермінові вкладення фінансового капіталу в об'єкти соціальної сфери (дитячі садки, санаторії для персоналу, бази відпочинку тощо).

Отже, проведений функціональний аналіз фінансового капіталу обґрунтовує основні блоки показників інтегрованого звіту в частині розкриття інформації про ефективність фінансової політики суб'єкта господарювання, визначає ключові напрями обліково-аналітичних робіт в частині збору інформації про фінансовий капітал та виступає основою бюджетного планування на наступні звітні періоди (фінансові бюджети, операційні бюджети, інвестиційні бюджети).

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Безальтернативність вибору інноваційно-модернізаційної моделі розвитку вітчизняної економіки посткризового стану в умовах гео економічної турбулентності й світогосподарської рецесії. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2012. №1. С.57-60.
2. Белова І.М., Семенишена Н.В. Гармонізація і стандартизація як об'єктивна необхідність кумулятивізму інституту бухгалтерського обліку. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2018. № 3-4. С. 7–15.
3. Белова Ірина, Семенишена Наталія. Інтегрована звітність інституційних одиниць : інтерпретаційне поле концепту. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2020. Випуск 2. С. 16-32. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2020.02.016>
4. Гушул, І. Белова І. Проблеми та перспективи корпоративної звітності. Цифрова економіка: тренди та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [м. Тернопіль, 25 жовтня 2018 р.] / редкол. : П. Р. Пуцентейло, Б. О. Язлюк, Р. Ф. Бруханський [та ін.]. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. С. 270-274.
5. Золотухина Т. В. Показатели ЕВІТ и ЕВІТДА: особенности вычисления по данным МСФО-отчетности Корпоративная финансовая отчетность. 2015. №5. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://finotchet.ru/articles/90/#>
6. Колот А. М. Корпоративна соціальна відповідальність: еволюція та розвиток теоретичних поглядів. Економічна теорія. 2013. № 4. С. 5–26.
7. Максимова В. Ф., Кузіна Р. В. Деякі питання формування складу фінансових і нефінансових показників інтегрованої звітності. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка. 2015. Вип. 2(1). С. 243–249.

8. Пашко М. М. Фінансовий капітал: сутність і фактори сучасного розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 2. С. 53–55.

9. Семенишена Н.В. Бухгалтерський облік і фінансова звітність : проблеми гармонізації з МСФЗ. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Фінанси і кредит, 2013. Вип. 2. С.138-144.

10. Capital -Definition and pronunciation. The Oxford Advanced American Dictionary/– Режим доступу: <http://oaadonline.oxfordlearnersdictionaries.com/dictionary/capital>

11. Мушеник І.М., Кінаш І.А. Формування та використання виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету*. 2015. № 11. С. 80 – 87.

12. Семенишена Н.В. Бухгалтерський облік і фінансова звітність : проблеми гармонізації з МСФЗ. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія: *Фінанси і кредит*. 2013. Вип. 2. С.138–144.